

KILENC HÓNAP HÁBORÚ / OSTROM

Húsz év háború

SZÍJÁRTÓ IMRE

FEGYVERROGÁS SZARAJEVÓTÓL KELET-UKRAJNÁIG – KÉT FIATAL MAGYAR ALKOTÓ FILMJEI A SZOMSZÉDUNKBAN PUSZTÍTÓ TEGNAPI ÉS MAI HÁBORÚRÓL.

A két filmet az köti össze, hogy a ben-
nük megjelenített események szinte
a szomszédságunkban játszódnak, és
nem hagytak minket érintetlenül. Csuja
László *Kilenc hónap háborúja* dokumen-
tumfilm, Kovács István diák Oscarra jelölt
Ostroma pedig kisljátékfilm. Az *Ostrom* a
szarajevói blokád második évében, a *Ki-
lenc hónap háború* pedig 2014 és 2015
fordulóján játszódik az ukrán-orosz hatá-
ron, azaz kétezer kilométer és húsz évnyi
távolság választja el őket.

Kovács István néhány apró történet
mutat meg, ezek középpontjában egy
magányos nő áll, akinek a férje a film
finom jelzése szerint a blokád kezde-
tekor halt meg – a filmbeli temetőkhöz
hasonló emlékhelyeket ma is sokan ke-
resik fel Bosznia fővárosában. Az *Ostrom*
az antiutópiák megoldásait használja – a
főszereplő használt ruhákat próbál vízre
cserélni; a nők folyamatos veszélyben
vannak az elvadult férfiaktól –, de a kör-
nyezetrajz pontos utalásai rögzítik, hogy
valódi helyszínről van szó, egy
olyan lakótelepről, amelyet a
környékbeli hegyekből a vá-
ros többi részéhez hasonlóan

könnyen tűz alatt tartottak a fegyvere-
sek. A kisljátékfilm keretei nem adnak
lehetőséget tágas ábrázolásra, ezért van
az, hogy a szereplőknek nincsen nevük,
környezetükről pedig például csupán a
műezzin hangja ad hírt. A film egyébként
teljes egészében bosnyák nyelvű – a Sza-
rajevóban használt nyelv elnevezésében
máris ideologikus hangokat pendítünk
meg, amilyenek a „szerbhórvát” összeté-
telben is hangzottak valaha. Kovács Ist-
ván szép egységben tartja az anyagát, ez
egyformán érvényes a film látványvilá-
gára, szereplőábrázolására és a történe-
sek adagolására – az *Ostrom* ereje éppen
abban van, hogy egy hajmosásban képes
meglátatni néhány ember sorsát. Milyen
érdekes: a blokádolt feldolgozó játékfilm-
mek nagyrésze az alkotók vagy szerep-
lőik női tapasztalatára épít. Néhány pél-
da: Jasmila Žbanić *Szerelmem, Sarajevó*
(*Grbavica*, 2006), *Úton (Na putu)*, 2010)
és *Azoknak, akik nem képesek beszélni (Za
one koji ne mogu da govore*, 2013) vala-
mint Aida Begić: *Szerelmem, Sarajevó*
(*Djeca*, 2012).

„Csupán a műezzin
hangja ad hírt”
(Vedrana Božinović)

Csuja László a fikciós *Virág-
völgy* mellett dokumentumfil-
mesként is letette a névjegyet.
A *Kilenc hónap háború* részben
magyar nyelvű, hiszen főhőse
Jani, egy kárpátaljai magyar
fiú, akit katonai behívóval az
ukrán-orosz fegyveres kon-
fliktus közepébe vezényelnek.
A film hangkulisszájából az is
kiszűrődik, hogy a hivatalos
érintkezés és a közösségi for-
mális összefüggések nyelve
helyenként az orosz: Jani az
orvosi szobában valamiféle
keveréknélven válaszolgat,
a kelet-ukrajnai fronton gya-
korta hallani orosz szót. Em-

lékezhetünk, hogy Szergej Loznyica *Do-
nyeci történetek (Donbassz)*, 2017) című
pszeudo-dokumentumfilmjében a nyelv-
vi közeg is mutatja az egyelőre csupán
regionálisnak mondható háború abszurd
vonásait – mindkét oldalon orosznyelvű
harcosok küzdenek.

A Beregszász környékéről az orosz
határ közelébe vezényelt Jani történe-
te ugyancsak abszurd módon követi a
délsláv háború húsz évvel korábbi el-
képesztő felállításait: a Baranya-három-
szögben és másutt is előfordult, hogy a
szerb és a horvát hadseregbe behívott
magyarok szembekerültek egymással.
Jani azonban frontharcosként filmbeli
megszólalásaiban nem köti össze kár-
pátaljai mivoltát katonatársai hovatar-
tozásával – nyakában vadonatúj dögéc-
dulájával közvetíti utazását Harkovon
túlra, vissza rövid szabadságára, majd
újra a Donyec-medencébe. Mobiltele-
fonos bejelentkezései elképesztő köz-
vetlenségbe hozzák a történeteket, de
a néző utólag és kívülállóként is meg-
retten: ez a fiú mintha harci titkokról
élőzne. A film a részletes mozgóképes
szelfiknek köszönhetően epikus mó-
don képes beszélni Jani élményeiről,
hiszen közben az aggódó otthoniakat
is látjuk, akik közül az édesanya alakja
rajzolódik ki a legélesebben. A nagy le-
génykedés közben ugyanakkor Janinál
is megjelennek a szabadságos kato-
na poszttraumatikus tünetei: az anyja
szóvá teszi, hogy csúnyán beszél, egy-
szerre válik érzélgőssé és ingerültté.
Elképesztő látni, hogy ebben a kortárs
magyar történetben miként jelennek
meg a szovjet háborús eposzok kellé-
kei a szabadságoslevelét váró katona
napjainak ábrázolásától a hátrahagyott
menyasszony várakozásának toposzáig.
Évszázadok nehezédnek az *Ostrom*
megtört asszonyának vállára csakúgy,
mint a *Kilenc nap háború* kiskatonájá-
nak hetykeségére.

OSTROM – magyar, 2018. Rendezte: **Kovács Ist-
ván**. Írta: **Gosztonyi Kálmán**. Kép: **Dévényi Zoltán**.
Vágó: **Duszka Péter Gábor**. Zene: **Adrian Parta**.
Szereplők: **Vedrana Božinović** (Thea), **Mirela
Lambić**, **Radoje Ćupić**, **Nenad Pećinar**, **Trill Zolt**.
Gyártó: **Inforg** – **M&M Films / SZFE / Film Force
Team / Filmfabriq**. 22 perc

KILENC HÓNAP HÁBORÚ – magyar, 2018. Rendez-
te: **Csuja László**. Kép: **Nagy Zagon**. Vágó: **Mógor
Ágnes**. Szereplők: **Jani**, **Erzsike**, **Zsani**. Gyártó: **Elf
Pictures / Filmpartners**. 75 perc

